

WYDZIAŁ EDUKACJI I SPRAW SPOŁECZNYCH

OPRACOWAŁA: PUŁAWSKA KAMILA – PODINSPEKTOR D/S ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

UŻYWANIE ALKOHOLU I NARKOTYKÓW PRZEZ MŁODZIEŻ SZKOLNĄ

RAPORT Z BADAŃ ANKIETOWYCH - ESPAD ZREALIZOWANYCH W GMINIE WYSZKÓW W 2007R

WYSZKÓW 2007

Badanie zostało sfinansowane przez
Urząd Miejski w Wyszkanie

WPROWADZENIE

Wyniki badań ogólnopolskich pokazują, że picie alkoholu przez młodzież staje się powoli statystyczną normą. W niektórych miejscowościach naszego kraju coraz bardziej widoczny staje się problem używania narkotyków. Pod względem rozpowszechnienia używania leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza polskie piętnasto – szesnastolatki plasują się na pierwszym miejscu w Europie. Wszystkie te napawające niepokojem zjawiska podlegają nierównej dystrybucji na terenie kraju. Generalnie bardziej rozpowszechnione są w wielkich miastach, mniej powszechne w małych miejscowościach. Na zróżnicowania związane ze stopniem urbanizacji nakładają się zróżnicowania regionalne. Zarówno ogólna strategia zapobiegawcza, jak konkretne działania profilaktyczne podejmowane w skali lokalnej i regionalnej wymagają wiedzy o rozmiarach i charakterze zjawiska, stąd potrzeba podejmowania badań w skali lokalnej i regionalnej. Badanie zrealizowane wiosną 2007r. na terenie Gminy Wyszaków wychodzi na przeciw tym potrzebom.

CEL BADANIA

Przeprowadzone badanie miało na celu pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych. Podstawowymi pytaniami badawczymi były zatem badania o liczby młodych ludzi, którzy mieli doświadczenia z tego typu substancjami oraz o stopień nasilenia tych doświadczeń. Celem badania była również próba identyfikacji i pomiaru czynników wpływających na rozmiary zjawiska, zarówno po stronie popytu jak i podaży. W badaniu poruszono zatem takie kwestie jak dostępność substancji psychoaktywnych, zarówno w wymiarze fizycznym i psychologicznym, gotowość do podjęcia prób z tymi środkami, przekonania na temat ich szkodliwości, doświadczenia w zakresie problemów związanych z ich używaniem. Wszystkie te kwestie zostały poddane pomiarowi ilościowemu w celu dokonania oszacowań dla całej populacji uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych Gminy Wyszaków.

POPULACJA I PRÓBA

Badanie objęło dwie kohorty młodzieży - młodzież urodzoną w latach 1991 i 1994. Badana młodzież uczęszcza do szóstych klas szkół podstawowych i trzecich klas gimnazjum. W związku z tym próba badawcza została pobrana spośród młodzieży szkolnej z tych typów szkół i poziomów klas. W badaniu wzięło udział 787 uczniów, w tym: 12 VI klas podstawowych – 288 osoby oraz 24 III klasy gimnazjum – 499 osób. W badaniu wzięły udział wszystkie III klasy gimnazjalne oraz 12 z 17 VI klas podstawowych (w pięciu klasach Dyrektor Szkoły, Rada Rodziców i Pedagog Szkolny nie wyrazili zgody na przeprowadzenie ankiety ESPAD)

PROCEDURA BADAWCZA

Badanie zostało realizowane metodą ankiety audytoryjnej przez zespół pedagogów szkolnych. Ankieterzy zostali przeszkoleni oraz wyposażeni w szczegółową, pisemną instrukcję. Do ich zadań, poza przeprowadzeniem badania w klasie, należało przygotowanie raportu zawierającego, obok opisu realizacji badania, informacje o klasie oraz o uczniach nieobecnych w trakcie badania. Nawiązanie kontaktu z przydzielonymi szkołami należało do obowiązków ankietera. W procedurze badania położono bardzo duży nacisk na zapewnienie respondentom maksimum poczucia bezpieczeństwa oraz pełnej anonimowości. Służyły temu:

- wymóg nieobecności nauczyciela w klasie w trakcie badania;

- reguły postępowania ankietera (np. nie mógł on chodzić po klasie i zaglądać uczniom w kwestionariusze);
- specjalna procedura zwrotu wypełnionego kwestionariusza polegająca na umieszczeniu go przez ucznia w kopercie a następnie zaklejeniu jej.

Uczniowie w instrukcji otrzymali zapewnienie o pełnej anonimowości badań, zarówno na poziomie pojedynczych uczniów, jak również całej szkoły. Oznacza to, że tajemnicą objęte są również wyniki na poziomie szkół.

Ankieterzy po sprawdzeniu kompletności materiałów przekazywali je do Urzędu Miejskiego w Wyszku. Następnie ankiety zostały poddane procedurze sprawdzania. Potem złożono i zweryfikowano zbiór danych.

WYNIKI

Prezentację wyników rozpoczniemy od rozpowszechnienia używania różnych substancji psychoaktywnych: najpierw tytoniu, napojów alkoholowych, a w końcu pozostałych środków psychoaktywnych, w tym nielegalnych. Następnie przytoczymy wyniki odnoszące się do problemów jakich doświadcza młodzież w związku z używaniem substancji. Następnie zajmiemy się kwestią dostępności poszczególnych substancji. W dalszej kolejności omówimy opinie o szkodliwości używania poszczególnych substancji oraz oceny normatywne badanych odnoszące się do kwestii sięgania po nie przez młodzież. Ostatnią kwestią poruszoną w raporcie będzie profilaktyka i jej odniesienia do używania substancji.

PALENIE TYTONIU

Rozpowszechnienie palenia tytoniu było badane w dwóch wymiarach czasowych – całego życia respondenta oraz ostatnich 30 dni przed badaniem. Pierwszy z nich pozwala na ustalenie zasięgu zjawiska eksperymentowania z tą substancją, tzn. podejmowania prób palenia tytoniu. Drugi przydatny jest do uchwycenia rozmiarów grupy aktualnie palących, okazjonalnie lub regularnie. W Tabeli 1 przedstawiono dane na temat doświadczeń z paleniem tytoniu zebranych na przestrzeni całego życia.

Jakiegokolwiek doświadczenia z paleniem w czasie całego życia miało 32,64 % uczniów klas szóstych szkół podstawowych i 61,2 % uczniów klas trzecich gimnazjum. Wśród uczniów, którzy podejmowali próby palenia można wyróżnić grupę osób, które paliły nie więcej niż 5 razy w swoim życiu. Należy do niej 21,87 % młodszych uczniów oraz 27,93 % starszej młodzieży. Warto zauważyć, że 2,08 % badanych z pierwszej grupy i 16,43 % z drugiej paliło w ciągu swojego życia 40 razy lub więcej. Ta grupa uczniów to osoby, których doświadczenie z paleniem przekroczyło fazę eksperymentowania.

Tabela 1. Palenie tytoniu

Poziom klasy		Palenie papierosów kiedykolwiek w życiu
Szóste klasy szkoły podstawowej	Nigdy nie palił	67,36
	1-2 razy	17,01
	3-5 razy	4,86
	6-9 razy	3,12

Trzecie klasy gimnazjum	10-19 razy	3,47
	20-39 razy	2,08
	40 razy lub więcej	2,08
	Nigdy nie palił	38,8
	1-2 razy	17,03
	3-5 razy	10,8
	6-9 razy	4,0
	10-19 razy	6,6
	20-39 razy	6,2
40 razy lub więcej	16,43	

Tabela 2. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni

Poziom klasy		Palenie papierosów w ciągu ostatnich 30 dni
Szóste klasy szkoły podstawowej	Wcale nie paliłem w czasie ostatnich 30 dni	92,70
	Mniej niż jeden papieros na tydzień	2,43
	Mniej niż jeden papieros dziennie	1,73
	1-5 papierosów dziennie	1,04
	6-10 papierosów dziennie	1,04
	11-20 papierosów dziennie	0,34
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	0,69
	Trzecie klasy gimnazjum	Wcale nie paliłem w czasie ostatnich 30 dni
Mniej niż jeden papieros na tydzień		6,0
Mniej niż jeden papieros dziennie		4,6
1-5 papierosów dziennie		6,4
6-10 papierosów dziennie		5,4
11-20 papierosów dziennie		1,2
Więcej niż 20 papierosów dziennie		1,8

Młodszy respondenci w niższym odsetku niż starsi zaliczali się do grupy palących rzadziej niż raz dziennie (1,73 % uczniowie z młodszej kohorty i 4,6 % uczniowie ze starszej kohorty). Najwięcej młodzieży starszej, która paliła tytoń w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem deklarowała palenie na poziomie 1-5 papierosów dziennie – 6,4%. W analogicznej grupie uczniów szóstych klas szkół podstawowych było wyraźnie mniejsze (1,04%) zaś największe frakcje to palący mniej niż jeden papieros na tydzień – 2,43% oraz mniej niż 1 papieros dziennie – 1,73%.

PICIE NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH

Najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży szkolnej, podobnie jak ma to miejsce w dorosłej części społeczeństwa, okazały się napoje alkoholowe. Eksperymentowanie z piciem chociaż raz w życiu zadeklarowało 65,63 % uczniów VI klas szkół podstawowych i 87,8 % gimnazjalistów z klas trzecich (Tabela 3).

Jakiegokolwiek napoje alkoholowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem piło 46,19% młodszych uczniów i 76,8% starszych.

Picie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem przyjęto za wskaźnik względnie częstego używania alkoholu. Jakiegokolwiek napoje alkoholowe w tym czasie piło 23,27 % uczniów grupy młodszej i 49,7% uczniów grupy starszej.

Tabela 3. Picie napojów alkoholowych

Poziom klasy		Tak	Nie
Szóste klasy szkoły podstawowej	Kiedykolwiek w życiu	65,63	34,37
	W ciągu ostatnich 12 miesięcy	46,19	53,81
	W ciągu ostatnich 30 dni	23,27	76,73
Trzecie klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	87,7	12,2
	W ciągu ostatnich 12 miesięcy	76,8	23,2
	W ciągu ostatnich 30 dni	49,7	50,3

Picie poszczególnych typów napojów prześledźmy na przykładzie doświadczeń alkoholowych zebranych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (tabela 4). Najbardziej rozpowszechnionym napojem alkoholowym, zarówno wśród młodszej i starszej młodzieży jest piwo. Każdy z trzech typów napojów jest mniej popularny w klasach szóstych szkoły podstawowej w porównaniu z klasami gimnazjalnymi.

Tabela 4. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

Poziom klasy		Tak	Nie
Szóste klasy szkoły podstawowej	Picie piwa	32,64	67,36
	Picie wina	18,75	81,25
	Picie wódki	15,98	84,02
Trzecie klasy gimnazjum	Picie piwa	55,32	44,68
	Picie wina	28,9	71,1
	Picie wódki	31,87	68,13

Szczególnie niebezpieczne dla zdrowia młodego człowieka, jak również dla porządku publicznego jest picie w znacznych ilościach, a szczególnie prowadzących do przekroczenia progu nietrzeźwości (tabela 5). Jak pokazują dane z tabeli 5 ponad połowa gimnazjalistów i 25,35 % uczniów młodszych ma za sobą doświadczenia upicia się. Dane pokazują, że w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem upiło się chociaż raz 13,2% młodszej młodzieży i 45,5% starszych uczniów. W czasie ostatnich 30 dni poprzedzających badanie w stan nietrzeźwości wprowadziło się 7,3 % uczniów szóstych klas szkół podstawowych i 28,6 % uczniów trzecich klas gimnazjum.

Tabela 5. Przekraczanie progu nietrzeźwości.

Poziom klasy		Tak	Nie
Szóste klasy szkoły podstawowej	Kiedykolwiek w życiu	25,35	74,65
	W ciągu ostatnich 12 miesięcy	13,2	86,8
	W ciągu ostatnich 30 dni	7,3	92,7
Trzecie klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	58,6	41,4
	W ciągu ostatnich 12 miesięcy	45,5	54,5
	W ciągu ostatnich 30 dni	28,6	71,4

Jako wskaźnik picia nadmiernego potraktowano wypicie co najmniej 5 drinków pod rząd w czasie jednej okazji. Jako jeden drink przyjęto kieliszek wódki, szklankę piwa lub kieliszek wina. W tabeli 6 znajdujemy rozkład częstości tak zdefiniowanego picia nadmiernego, które miało miejsce w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

Tabela 6. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Poziom klasy		Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem
Szóste klasy szkoły podstawowej	Ani razu	80,55
	1 raz	9,72
	2 razy	4,86
	3-5 razy	2,77
	6-9 razy	1,04
	10 lub więcej razy	1,04
Trzecie klasy gimnazjum	Ani razu	57,51
	1 raz	17,23

2 razy	9,6
3-5 razy	7,8
6-9 razy	3,8
10 lub więcej razy	4,6

Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wystąpiło u 19,45 % uczniów szóstych klas szkół podstawowych i u 42,49 % uczniów trzecich klas gimnazjum. Zarówno młodsi (9,72 %) jak i starsi uczniowie (17,23%) najczęściej dekralowali najniższą częstotliwość (1 raz) nadmiernego picia w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem.

UŻYWANIE INNYCH SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH

Do szerokiej grupy innych niż alkohol i tytoń substancji psychoaktywnych należą takie substancje legalne jak leki przeciwbólowe i nasenne, czy substancje wziewne oraz szeroka gama substancji nielegalnych. Pod pojęciem substancji nielegalnych rozumiemy tu substancje, których produkcja i obrót nimi są czynami zabronionymi przez prawo. W języku publicystyki substancje te często nazywane są narkotykami. Blok dotyczący używania poszczególnych środków otwierało pytanie o to, czy badany chciałby spróbować jakiegoś narkotyku lub leku. Rozkład odpowiedzi przedstawiono w tabeli 7.

Tabela 7. Potencjalny popyt na narkotyki

Poziom klasy		Chęć spróbowania narkotyku lub leku
Szóste klasy szkoły podstawowej	Tak	10,06
	Nie	89,94
Trzecie klasy gimnazjum	Tak	25,65
	Nie	74,34

Chęć spróbowania potwierdziło 10,06 % badanych uczniów klas szóstych oraz 25,65 ankietowanych w trzecich klasach gimnazjum. Gotowość do spróbowania narkotyków jest zatem ponad dwukrotnie bardziej rozpowszechniona wśród starszych uczniów.

Rozpowszechnienie używania poszczególnych substancji badano w trzech zakresach czasowych: całego życia, ostatnich 12 miesięcy przed badaniem oraz ostatnich 30 dni przed badaniem. Badanym przedstawiono w ankiecie listę środków z prośbą o zaznaczenie tych, które używali w każdym z tych zakresów. Dane na temat rozpowszechnienia używania kiedykolwiek w życiu substancji psychoaktywnych zestawiono w tabeli 8.

Dane z tabeli pokazują, że na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia eksperymentowania wśród starszych uczniów znajduje się marihuana 20,05 % oraz substancje wziewne – 16,32 %. Na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia ulokowały się leki uspokajające i nasenne w młodszej kohorcie (6,94 %) oraz substancje wziewne wśród starszej młodzieży (11,9 %). Na trzecim miejscu wśród młodszych uczniów znalazła się marihuana lub haszysz (4,52 %) oraz leki uspokajające i nasenne (11,2 %) wśród starszej młodzieży. Należy

zaznaczyć duży procent uczniów używających alkohol razem z tabletkami wśród starszych uczniów – 4,6 % oraz łączenie alkoholu razem z marihuaną (1,04 % - młodsza grupa i 5,6 % starsza grupa).

W przypadku większości substancji, szczególnie tych bardziej rozpowszechnionych, wyższe rozpowszechnienie eksperymentowania odnotować trzeba wśród starszej młodzieży niż w młodszej grupie.

Tabela 8. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

Poziom klasy		Tak	Nie	
Szóste klasy szkoły podstawowej	Marihuana lub haszysz	4,52	95,48	
	Substancje wziwne	16,32	83,68	
	Leki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza	6,94	93,06	
	Amfetamina	0	100	
	LSD lub inne halucynogeny	0	100	
	Crack	0	100	
	Kokaina	0,69	99,31	
	Relevin	0	100	
	Heroina	0,34	99,66	
	Ekstazy	0	100	
	Grzyby halucynogenne	0,69	99,31	
	GHB	1,38	98,62	
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	0	100	
	Alkohol razem z tabletkami	0	100	
	Alkohol razem z marihuaną	1,04	98,96	
	Sterydy anaboliczne	1,04	98,96	
	Polska heroina tzw. "kompot"			
	Trzecie klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	20,05	79,75
		Substancje wziwne	11,9	88,1
		Leki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza	11,2	88,98
Amfetamina		3,4	96,6	
LSD lub inne halucynogeny		0,8	99,2	
Crack		0,6	99,4	

Kokaina	1,2	98,8
Relevin	0,8	99,2
Heroina	0,4	99,6
Ekstazy	1	99
Grzyby halucynogenne	1,2	98,8
GHB	0,6	99,4
Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	0,2	99,8
Alkohol razem z tabletkami	4,6	95,4
Alkohol razem z marihuaną	5,6	94,4
Sterydy anaboliczne	0,6	99,4
Polska heroina tzw. "kompot"		

Za wskaźnik aktualnego używania substancji przyjmuje się zwykle używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. Dane zawarte w tabeli 9 pokazują, że najpopularniejszą substancją na poziomie aktualnego używania są wśród młodszej młodzieży substancje wziewne (9,3 %), wśród starszej młodzieży przetwory konopi (10,9 %). Na drugim miejscu znajdują się przetwory konopi wśród uczniów klas szóstych (3,82 %) oraz substancje wziewne u uczniów klas trzecich gimnazjum (4,5 %). Na trzecim miejscu uplasowały się leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza w młodszej kohorcie (1,73 %) i alkohol z marihuaną w starszej kohorcie (4 %). Wśród gimnazjalistów aktualnie używane na poziomie co najmniej 1 % badanych są jeszcze: amfetamina (2 %), kokaina (1,2 %), ekstazy (1,6 %), alkohol z tabletkami (2,4), leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza (2,8 %) oraz sterydy anaboliczne (1,8 %).

Tabela 9. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy.

Poziom klasy		Tak	Nie
Szóste klasy szkoły podstawowej	Marihuana lub haszysz	3,82	96,18
	Substancje wziewne	9,03	90,97
	Leki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza	1,73	98,27
	Amfetamina	0	100
	LSD lub inne halucynogeny	0	100
	Crack	0	100
	Kokaina	0,34	99,66
	Relevin	0	100
	Heroina	0,34	99,66

	Ekstazy	0,69	99,31
	Grzyby halucynogenne	0,69	99,31
	GHB	0,34	99,66
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	0,34	99,66
	Alkohol razem z tabletkami	0,69	99,31
	Alkohol razem z marihuaną	0,34	99,66
	Sterydy anaboliczne Polska heroina tzw. "kompot"	0,69	99,31
Trzecie klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	10,9	89,1
	Substancje wziewne	4,5	95,5
	Leki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza	2,8	97,2
	Amfetamina	2,0	98,0
	LSD lub inne halucynogeny	0,8	99,2
	Crack	0,6	99,4
	Kokaina	1,2	98,8
	Relevin	0,4	99,6
	Heroina	0,6	99,4
	Ekstazy	1,6	98,4
	Grzyby halucynogenne	0,6	99,4
	GHB	0,6	99,4
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	0,8	99,2
	Alkohol razem z tabletkami	2,4	97,6
	Alkohol razem z marihuaną	4,0	96,0
	Sterydy anaboliczne Polska heroina tzw. "kompot"	1,8	98,2

Okres ostatnich 30 dni przed badaniem można przyjąć za wskaźnikowy dla względnie częstego, okazjonalnego używania. Palenie marihuany lub używanie innych narkotyków, podobnie

jak picie alkoholu, w większości przypadków nie ma charakteru regularnego. Stąd trudno mieć pewność, że wszyscy uczniowie którzy zdekalowali kontakt z daną substancją w czasie ostatnich 30 dni na pewno używają jej, co najmniej raz na miesiąc. Można jednak założyć, z pewnym przybliżeniem, że proporcje używających raz na miesiąc wśród tych, którzy nie używali w ostatnim miesiącu są równe proporcji używających rzadziej, a potwierdzających używanie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Przy takim założeniu można uznać, że 4,17 % uczniów klas szóstych używa środków wziewnych przynajmniej raz w miesiącu oraz 6,7 % uczniów klas trzecich gimnazjum używa marihuany przynajmniej raz na miesiąc. Na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia częstego używania są: marihuana wśród młodszej młodzieży (2,09 %) oraz substancje wziewne wśród starszej młodzieży (2,7 %). W młodszej grupie badanych rozpowszechnienie używania w czasie ostatnich 30 dni przekraczające jeden procent badanych pojawiło się w przypadku: leków uspokajających i nasennych (1,73%), amfetaminy (1,04 %), LSD (1,04 %), cracku (1,04 %), kokainy (1,04 %). Wśród starszych odsetki przekraczające jeden procent badanych pojawiają się przy częstym używaniu: leków uspokajających i nasennych (2,4 %), amfetaminy (1 %), ekstazy (1,6 %), alkoholu z marihuaną (2 %), sterydów anabolicznych (1,8 %).

Tabela 10. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni.

Poziom klasy		Tak	Nie
Szóste klasy szkoły podstawowej	Marihuana lub haszysz	2,09	97,91
	Substancje wziewne	4,17	95,83
	Leki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza	1,73	98,27
	Amfetamina	1,04	98,96
	LSD lub inne halucynogeny	1,04	98,96
	Crack	1,04	98,96
	Kokaina	1,04	98,96
	Relevin	0,69	99,31
	Heroina	0,69	99,31
	Ekstazy	0,34	99,66
	Grzyby halucynogenne	0,69	99,31
	GHB	0	100
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	0,69	99,31
	Alkohol razem z tabletkami	0,34	99,66
	Alkohol razem z marihuaną	0,34	99,66
	Sterydy anaboliczne	0,34	99,66
	Polska heroina tzw. "kompot"		

Trzecie klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	6,7	93,3
	Substancje wziwne	2,7	97,3
	Leki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza	2,4	97,6
	Amfetamina	1,0	99,0
	LSD lub inne halucynogeny	0,2	99,8
	Crack	0,2	99,8
	Kokaina	0,2	99,8
	Relevin	0,2	99,8
	Heroina	0,6	99,4
	Ekstazy	1,6	98,4
	Grzyby halucynogenne	0	100
	GHB	0	100
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	0	100
	Alkohol razem z tabletkami	0,8	99,2
	Alkohol razem z marihuaną	2,0	98,0
	Sterydy anaboliczne	1,8	98,2
	Polska heroina tzw. "kompot"		

Kończąc kwestię używania substancji psychoaktywnych innych niż alkohol i tytoń zobaczymy jaki ma zasięg wśród młodzieży zjawisko używania leków uspokajających i nasennych przyjmowanych z przepisu lekarza.

Dane z tabeli 11 pokazują, że 13,19 % młodzieży młodszej i 12 % młodzieży starszej ma doświadczenia z tymi substancjami przyjmowanymi w celach leczniczych. W tej grupie wyróżnić trzeba frakcje badanych, którzy te uzależniające leki przyjmowali przez trzy tygodnie lub dłużej. W grupie szóstoklasistów stanowiła ona 3,47 %, a w grupie gimnazjalistów - 2 %.

Tabela 11. Używanie leków z przepisu lekarza.

Poziom klasy		Używanie kiedykolwiek leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza
Szóste klasy szkoły podstawowej	Nie, nigdy	86,8
	Tak, ale krócej niż przez 3 tygodnie	9,72
	Tak, przez trzy tygodnie lub	3,47

	dłużej	
Trzecie klasy gimnazjum	Nie, nigdy	88,0
	Tak, ale krócej niż przez 3 tygodnie	10,0
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	2,0

PROBLEMY ZWIĄZANE Z UŻYWANIEM SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH

Picie napojów alkoholowych wiąże się często z powstawaniem różnych problemów. Także używanie narkotyków prowadzić może do powstawania wielu, często podobnych jak w przypadku alkoholu problemów. Wreszcie problemy te mogą występować także bez związku z używaniem substancji. W jednym z pytań ankiety respondenci otrzymali listę takich problemów z prośbą, aby określili, czy w czasie ostatnich 12 miesięcy stały się ich udziałem w związku z piciem, w związku z używaniem narkotyków i wreszcie z innych powodów – bez udziału substancji psychoaktywnych. Wyniki zawierają tabela 12.

Porównanie danych przekonuje, że generalnie najbardziej rozpowszechnione są problemy powstające bez związku z używaniem substancji, a następnie problemy związane z alkoholem. Problemy związane z narkotykami pojawiają się najrzadziej.

Tabela 12. Doświadczenie poszczególnych problemów związanych z alkoholem, narkotykami, nie związanych z używaniem substancji psychoaktywnych.

Poziom klasy		Tak, z powodu alkoholu	Tak, z powodu narkotyków	Tak, z innych powodów	Nie
Szóste klasy szkoły podstawowej	Kłótnia lub sprzeczka	4,51	0	62,5	32,98
	Przepychanka lub bójka	7,51	0,4	42,01	56,59
	Wypadek lub uszkodzenie ciała	0	0,69	31,94	67,36
	Utrata pieniędzy lub cennych przedmiotów	0,34	0,34	16,66	82,63
	Zniszczenie rzeczy lub ubrania	1,38	1,04	19,44	78,12
	Problemy z rodzicami	2,08	0,34	23,26	74,30

	Problemy z przyjaciółmi	1,04	0	31,94	67,01
	Problemy z nauczycielami	0	0	18,75	81,25
	Gorsze wyniki w nauce lub w pracy	1,04	0,69	20,48	77,77
	Stałeś się ofiarą rabunku lub kradzieży	0,34	0	8,33	91,31
	Kłopoty z policją	0,69	0	5,2	94,09
	Interwencja pogotowia ratunkowego	1,04	0,34	5,2	95,48
	Niechciane przez ciebie doświadczenia seksualne	0,69	0,34	3,47	95,48
	Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	0,34	0,34	2,08	97,22
Trzecie klasy gimnazjum	Kłótnia lub sprzeczka	12,02	1,0	59,31	27,65
	Przepychanka lub bójka	7,21	0,4	38,87	53,5
	Wypadek lub uszkodzenie ciała	4,6	0	38,87	56,51
	Utrata pieniędzy lub cennych przedmiotów	2,4	0	22,44	75,15
	Zniszczenie rzeczy lub ubrania	5,81	0	26,65	67,55
	Problemy z rodzicami	7,61	0,4	43,88	48,09
	Problemy z przyjaciółmi	3,4	0,4	40,88	55,31
	Problemy z nauczycielami	2,0	0,6	32,86	64,52
	Gorsze wyniki w nauce lub w pracy	2,4	0,2	35,47	61,92
	Stałeś się ofiarą rabunku lub kradzieży	2,2	0	9,81	87,97

Kłopoty z policją	4,4	1,8	7,81	85,97
Interwencja pogotowia ratunkowego	2,0	0,4	7,81	89,77
Niechciane przez ciebie doświadczenia seksualne	2,8	0,2	4,4	92,58
Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	2,0	0,4	7,81	89,77

DOSTĘPNOŚĆ SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH

Aby zbadać dostępność poszczególnych substancji psychoaktywnych prosiliśmy respondentów o oszacowanie, na ile trudne byłoby dla nich zdobycie każdej z nich, gdyby tego chcieli. Skala odpowiedzi wyznaczona była przez dwie skrajne możliwości “niemożliwe” oraz “bardzo łatwe”. Pozostawiono też możliwość odpowiedzi “nie wiem”. Ocenie młodzieży poddano dostępność napojów alkoholowych, leków uspokajających i nasennych, substancji wziewnych oraz poszczególnych środków nielegalnych. Pełen rozkład odpowiedzi uczniów przedstawia tabela 13.

Należy zwrócić uwagę, że w ocenach respondentów poziom dostępności napojów alkoholowych jest bardzo wysoki. Uczniowie klas szóstych, uznali za bardzo łatwe do zdobycia: piwo – 27,08 % uczniów, wino – 25,69 % uczniów, wódka – 17,36 % uczniów. W przypadku gimnazjalistów dane przedstawiają się następująco: piwo – 60,52 % uczniów, wino – 48,69 % uczniów, wódka – 37,07 % uczniów. Można zauważyć, że duży procent osób badanych nie ma dużych trudności z dostępem do napojów alkoholowych, mimo, że według polskiego prawa sprzedaż i podawanie nieletnim napojów alkoholowych jest zabroniona.

Kwestia dostępu do leków uspokajających i nasennych okazała się trudniejsza do oceny. Na to pytanie odpowiedzi “nie wiem” udzieliło 24,3 % badanych z młodszej grupy oraz 26,85 % starszej. Dostęp do tych leków jest też zdaniem młodzieży znacznie trudniejszy. Bardzo łatwo byłoby je dostać 12,84 % młodszych respondentów i 15,03 % starszych, niemożliwe do zdobycia byłoby to dla 29,16 % badanych w pierwszej grupie i dla 10,82 % uczniów gimnazjalnych.

Tabela 13. Ocena dostępności poszczególnych substancji

Poziom klasy		Niemożliwe	Bardzo trudne	Dosyć trudne	Dosyć łatwe	Bardzo łatwe	Nie wiem
Szóste klasy szkoły podstawowej	Papierosy	22,56	7,68	9,02	26,38	22,91	11,45
	Piwo	17,7	7,63	7,98	24,3	27,08	11,8
	Wino	19,79	9,37	12,15	19,44	25,69	13,54
	Wódka	25,0	13,54	15,97	13,54	17,36	14,58
	Marihuana lub haszysz	44,79	21,52	10,41	2,77	4,51	15,97
	LSD lub inny	47,56	18,75	9,37	2,08	2,77	19,44

	środek halucynogeny						
	Amfetamina	46,52	18,05	9,72	1,73	3,12	20,83
	Leki uspokajające lub nasenne	29,16	12,84	10,41	10,41	12,84	24,3
	Crack	45,13	19,44	10,76	3,47	1,38	19,79
	Kokaina	42,01	18,75	14,58	3,81	2,43	18,4
	Ekstazy	45,83	19,09	7,98	2,77	6,94	17,36
	Heroina	46,87	19,44	8,33	1,04	3,12	21,18
	Grzyby halucynogenne	46,18	19,09	7,98	4,51	2,43	19,79
	GHB	45,48	17,7	8,68	2,43	3,47	22,22
	Substancje wziewne	38,88	11,8	9,37	9,02	14,23	16,66
	Sterydy anaboliczne	48,61	12,5	10,41	3,81	5,2	19,44
	Polska heroina (kompot)	47,91	16,66	9,27	3,47	2,77	19,44
Trzecie klasy gimnazjum	Papierosy	4,8	2,2	3,6	18,63	63,32	7,41
	Piwo	4,6	1,8	4,2	23,04	60,52	5,8
	Wino	5,81	4,2	12,02	21,04	48,69	8,2
	Wódka	6,41	8,01	13,62	23,84	37,07	11,02
	Marihuana lub haszysz	17,43	13,62	18,03	16,63	14,22	20,04
	LSD lub inny środek halucynogeny	22,04	18,63	17,03	8,4	4,6	37,27
	Amfetamina	16,63	17,63	15,23	13,22	8,81	28,45
	Leki uspokajające lub nasenne	10,82	13,22	14,82	19,23	15,03	26,85
	Crack	20,44	19,43	16,83	7,01	4,4	31,86
	Kokaina	21,24	18,83	17,03	7,21	6,01	29,65
	Ekstazy	18,63	19,23	16,23	10,02	6,21	29,65
	Heroina	21,44	20,84	16,03	8,01	4,2	29,45
	Grzyby halucynogenne	19,63	20,44	16,63	5,81	5,81	31,66
	GHB	21,24	18,63	15,63	5,41	4,8	34,26
	Substancje wziewne	13,42	15,03	11,22	13,02	21,24	26,05
	Sterydy anaboliczne	16,03	15,23	12,42	12,02	11,82	32,46
	Polska heroina (kompot)	19,63	18,63	14,02	5,61	6,12	35,87

Dostępność substancji nielegalnych oceniana jest w następujący sposób. Odsetki uczniów młodszych, którzy uważają je za niemożliwe do zdobycia wahają się od 38,88 % w przypadku substancji wziewnych do 48,61 % w przypadku sterydów anabolicznych. Odsetki uczniów starszych, którzy uważają je za niemożliwe do zdobycia wahają się od 16,03 % w przypadku sterydów anabolicznych do 22,04 % w przypadku LSD lub innych środków halucynogennych.

W klasach szóstych szkół podstawowych badani uznają, że najłatwiejszą nielegalną substancją do zdobycia są ekstazy – 6,94 %, natomiast wśród gimnazjalistów marihuana – 14,22 %. Ogólnie wydaje się, że młodzież starsza ocenia dostęp do substancji nielegalnych jako łatwą w nieco większym stopniu niż młodzież młodsza. Na koniec należy zwrócić uwagę na bardzo wysokie odsetki badanych, którzy nie potrafili oszacować swoich możliwości w zakresie dostępu do substancji nielegalnych. Najmniej badanych miało trudności z oceną dostępu do marihuany i haszyszu (15,97 % w młodszej grupie i 20,04 % w starszej grupie), najwięcej z ocena dostępu GHB – 22,22 % w przypadku szóstoklasistów i LSD lub innych środków halucynogennych – 37,27 % w przypadku gimnazjalistów. Te relatywnie wysokie odsetki badanych, którzy wybrali odpowiedź “nie wiem” wskazują na znaczną frakcję osób do tego stopnia nie zainteresowanych substancjami nielegalnymi, że nie potrafiących nawet wyobrazić sobie skali trudności w zdobyciu tego typu środków.

Tabela 14. Ekspozycja na propozycje poszczególnych substancji.

Poziom klasy		Tak	Nie
Szóste klasy szkoły podstawowej	Piwo	43,05	56,95
	Wino	20,48	79,52
	Wódka	15,97	84,03
	Marihuana lub haszysz	4,51	95,49
	LSD	3,12	96,88
	Amfetamina	2,44	97,56
	Leki uspokajające i nasenne	3,81	96,19
	Crack	1,73	98,27
	Kokaina	2,08	97,92
	Ekstazy	2,78	97,22
	Heroina	1,73	98,27
	Sterydy anaboliczne	3,12	96,88
	Polska heroina (kompot)	1,73	98,27
	Bimber	8,69	91,31
Trzecie klasy gimnazjum	Piwo	75,15	24,85
	Wino	58,91	41,09
	Wódka	53,7	46,3
	Marihuana lub haszysz	19,43	80,57
	LSD	3,61	96,39
	Amfetamina	8,01	91,99
	Leki uspokajające i nasenne	5,61	94,39
	Crack	2,2	97,8
	Kokaina	3,4	96,6
	Ekstazy	6,01	93,99

Heroina	3,2	96,8
Sterydy anaboliczne	9,41	90,59
Polska heroina (kompot)	3,2	96,8
Bimber	21,44	78,55

Odpowiedzi na pytanie o to, czy badanemu kiedykolwiek proponowano jakieś substancje psychoaktywne dostarczyły innego wskaźnika dostępności. W ostatnich latach w mass – mediach wiele mówiło się o agresywnym rozwoju rynku substancji nielegalnych i ich marketingu wśród uczniów. Intencja pytania o propozycje była weryfikacja tych doniesień. Badanym przedstawiono listę środków legalnych i nielegalnych i proszono o zaznaczenie tych, które w czasie ostatnich 12 miesięcy ktokolwiek im proponował. Rozkład odpowiedzi zawarty jest w tabeli 14. Najczęściej proponowanym młodzieży środkiem jest alkohol. Z propozycjami dotyczącymi substancji nielegalnych spotykają się mniej liczne frakcje badanych i stosunkowo najczęściej dotyczą one konopi. Otrzymało je chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy 4,51 % uczniów klas młodszych i 19,43 % uczniów klas starszych. Należy zaznaczyć, że aż 21,44 % uczniom klas starszych proponowano bimber. Najrzadziej zdarzały się propozycje cracku, LSD i heroiny.

Kolejne pytanie mające za zadanie uszczegółowienie wiedzy na temat dostępności marihuany lub haszyszu dotyczyło znajomości miejsc gdzie można te substancje nabyć (tabela 15). Większość respondentów orientuje się, gdzie można kupić marihuanę lub haszysz. Odsetek badanych znających takie miejsca jest wyższy wśród starszej grupy badanych (76,6 %) niż młodszej (50,92 %). Najczęściej wymieniano w tym kontekście dyskotekę lub bar (15,22 % młodszych uczniów i 22,2 % starszych uczniów). Na drugim miejscu w obydwu grupach wiekowych pojawiła się szkoła (odpowiednio 14,17 % i 18,4 %). Na trzecim zaś w młodszej grupie mieszkanie dealera (13,12 %), zaś w starszej grupie ulica, park (15,2 %).

Tabela 15. Miejsca gdzie łatwo można kupić marihuane lub haszysz

Poziom klasy		Tak	Nie
Szóste klasy szkoły podstawowej	Nie znam takich miejsc	49,08	50,92
	Ulica, park	7,2	92,8
	Szkoła	14,17	85,83
	Dyskoteka, bar	15,22	84,78
	Mieszkanie dealera	13,12	86,88
	Inne miejsce	1,57	98,43
Trzecie klasy gimnazjum	Nie znam takich miejsc	23,4	76,6
	Ulica, park	15,2	84,8
	Szkoła	18,4	81,6
	Dyskoteka, bar	22,2	77,8
	Mieszkanie dealera	14,8	85,2
	Inne miejsce	6,0	94,0

RYZIKO ZWIĄZANE Z UŻYWANIEM SUBSTANCJI

PSYCHOAKTYWNYCH W OPINIACH BADANYCH

Używanie substancji psychoaktywnych, zarówno legalnych jak i nielegalnych takich niesie za sobą ryzyko pojawienia się szkód zdrowotnych i społecznych. Ryzyko to jest szczególnie duże, gdy po substancje te sięgają ludzie młodzi, nie świadomi tego co może im grozić. Pewne znaczenie profilaktyczne może mieć wiedza na temat wielorakich niebezpieczeństw związanych z ich używaniem. Nie tylko dlatego, że uświadomienie sobie ryzyka powinno skłaniać do ograniczania konsumpcji, ale również dlatego, że stwarza ono szansę zadbania o jak największe zminimalizowanie niebezpieczeństwa powikłań. Zobaczmy zatem na ile młodzież zdaje sobie sprawę z ryzyka związanego z używaniem różnych substancji.

Przedstawiliśmy badanym listę środków legalnych i nielegalnych i poprosiliśmy, aby na czterostopniowej skali ocenili ryzyko zaszkodzenia sobie w wyniku używania każdego z nich. W przypadku większości substancji pytano osobno o ryzyko związane z podejmowaniem prób oraz ryzyko wynikające z regularnego używania. Tylko przy napojach alkoholowych, traktowanych zresztą łącznie, oraz przy konopiach wprowadzono trzy poziomy nasilenia używania. W przypadku alkoholu odpowiadają one trzem stylom picia tj. „małe ilości jednorazowo ale często”, „duże ilości jednorazowo ale rzadko” oraz „dużo jednorazowo i często”. W odniesieniu do konopi trzy poziomy używania odpowiadają eksperymentowaniu, używaniu okazjonalnemu i regularnemu. Rozkłady odpowiedzi uczniów przedstawia tabela 16.

Duży procent badanych uczniów dostrzega ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Tylko bardzo nieliczni stwierdzają, że ich używanie nie jest związane z żadnym negatywnym następstwem. Stosunkowo najwięcej takich odpowiedzi padło przy paleniu papierosów od czasu do czasu (12,54 %) i wypijaniu 1 lub 2 drinków prawie codziennie (6,94 %) w przypadku młodszych respondentów oraz palenie papierosów od czasu do czasu (14,42 %) i palenie marihuany 1 lub 2 razy (10,62 %) wśród starszych respondentów.

Analizując odsetki respondentów wybierających odpowiedzi „duże ryzyko”, to na poziomie eksperymentowania za najbardziej groźne w opiniach badanych należy uznać: w przypadku szóstoklasistów próbowanie 1 lub 2 razy amfetaminy (52,77 %) oraz w przypadku gimnazjalistów narkotyki przyjmowane iniekcyjnie (56,71 %). Oceniając ryzyko związane z różnymi stylami picia napojów alkoholowych, za najbardziej niebezpieczny model młodzież uznała częste picie w dużych ilościach. Na drugim miejscu znalazło się rzadsze picie w dużych ilościach, a na trzecim częstsze picie, ale w niewielkich ilościach. Warto także zauważyć, że odsetki badanych uznających palenie marihuany lub haszyszu od czasu do czasu za czynność obarczoną dużym ryzykiem mieszczą się w przedziale wyznaczonym przez analogiczne odsetki wypowiadających się w sprawie alkoholu. Oznaczono, że młodzież nie traktuje okazjonalnego używania przetworów konopi jako czegoś, co jest bardziej ryzykowne niż okazjonalne picie napojów alkoholowych.

Dane pokazują, że młodsza młodzież w mniejszym stopniu niż młodzież starsza dostrzega ryzyko związane z używaniem następujących substancji: palenia 1 paczki papierosów dziennie, wypijania 1 lub 2 drinków dziennie, palenia marihuany regularnie, przyjmowania LSD, amfetaminy, kokainy, craku regularnie, przyjmowania ekstazy i GHB eksperymentalnie i regularnie oraz próbowania zastrzyków 1 lub 2 razy w zastrzykach.

Tabela 16. Ocena ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji

Poziom klasy		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umiarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
Szóste klasy szkoły	Pałą papierosy od czasu do czasu	12,54	36,45	23,26	15,97	11,8

podstawowej	Wypalają conajmniej paczkę papierosów dziennie	6,59	10,76	59,72	16,66	6,27	
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	6,94	14,58	36,11	29,16	13,19	
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	6,25	3,81	13,54	62,15	14,23	
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	5,2	7,63	17,36	54,51	15,27	
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	5,9	5,9	19,09	50,69	18,4	
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	4,86	5,9	19,44	52,77	17,01	
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	5,9	3,47	33,33	44,09	13,19	
	Próbują 1 raz lub 2 razy LSD	6,59	10,06	28,81	28,47	26,04	
	Biorą LSD regularnie	5,55	2,08	5,2	64,23	22,912	
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	4,86	6,59	12,84	52,77	2,91	
	Biorą amfetaminę regularnie	5,2	2,43	6,25	67,36	18,75	
	Próbują 1 raz lub 2 razy kokainę	5,55	6,94	14,23	52,08	21,18	
	Biorą kokainę regularnie	3,81	2,43	6,25	68,05	19,44	
	Próbują 1 raz lub 2 razy crack	4,51	5,9	12,84	50,69	26,04	
	Biorą crack regularnie	3,81	1,73	6,25	64,93	23,26	
	Próbują 1 raz lub 2 razy ekstazy	4,86	6,25	14,23	44,79	29,86	
	Biorą ekstazy regularnie	4,16	4,51	4,16	64,23	22,91	
	Próbują 1 raz lub 2 razy GHB	4,51	5,55	12,15	51,38	26,38	
	Biorą GHB regularnie	4,16	2,43	6,25	62,51	24,65	
	Próbują 1 raz lub 2 razy narkotyki w zastrzykach	5,55	5,55	17,7	50	21,18	
	Biorą narkotyki w zastrzykach regularnie	3,81	1,38	3,47	71,87	19,44	
	Próbują 1 raz lub 2 razy środków wziewnych	4,86	7,29	14,93	45,48	27,43	
	Biorą środki wziewne regularnie	4,16	2,08	5,2	64,93	23,61	
	Trzecie klasy gimnazjum	Pałą papierosy od czasu do czasu	14,42	34,86	28,5	15,43	6,41
		Wypalają conajmniej paczkę papierosów dziennie	6,61	6,41	17,83	64,12	5,01
		Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	6,01	21,64	33,26	31,46	7,61
Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie		5,81	10,82	25,85	54,5	5	
Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu		3,2	15,43	29,45	43,88	8,01	

Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	10,62	17,03	22,84	38,67	10,82
Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	4,8	12,62	22,64	50,3	9,61
Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	6,01	8,21	18,43	59,31	8,01
Próbują 1 raz lub 2 razy LSD	5,21	10,22	23,84	43,68	17,03
Biorą LSD regularnie	4	5,01	10,02	70,34	10,62
Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	7,81	12,02	22,84	43,48	13,82
Biorą amfetaminę regularnie	3,6	5,21	11,22	67,53	12,42
Próbują 1 raz lub 2 razy kokainę	5,61	7,41	24,04	51,7	14,62
Biorą kokainę regularnie	4	3	9,61	69,53	13,82
Próbują 1 raz lub 2 razy crack	5,21	10,02	22,04	47,49	15,23
Biorą crack regularnie	3,6	4,6	11,42	65,73	14,62
Próbują 1 raz lub 2 razy ekstazy	7,21	8,81	23,04	53,1	15,83
Biorą ekstazy regularnie	3,8	3,4	11,22	67,73	13,82
Próbują 1 raz lub 2 razy GHB	5,21	7,01	24,04	54,3	18,03
Biorą GHB regularnie	3,2	2,4	8,01	76,15	17,43
Próbują 1 raz lub 2 razy narkotyki w zastrzykach	4,6	6,21	18,83	56,71	13,62
Biorą narkotyki w zastrzykach regularnie	3,4	3,2	9,41	70,94	13,02
Próbują 1 raz lub 2 razy środków wziewnych	8,21	10,62	21,84	43,88	15,43
Biorą środki wziewne regularnie	5,01	4	12,42	63,72	14,82

POTĘPIANIE UŻYWANIA POSZCZEGÓLNYCH SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH

Próba uchwycenia odniesień normatywnych wobec używania poszczególnych substancji psychoaktywnych było pytanie o ocenę zachowań kogoś, kto od czasu do czasu sięga po poszczególne substancje.

Badani udzielali odpowiedzi przy użyciu kategorii zawartych w tabeli 17 tj. “nie potępiam”, “potępiam”, “zdecydowanie potępiam”. Pozostawiono też możliwość uchylenia się od oceny. Na liście substancji poddanych ocenie znalazły się zarówno środki legalne jak i nielegalne. W odniesieniu do każdej substancji pytano o podejmowanie prób z ich używaniem, ponadto w przypadku używania napojów alkoholowych, tytoniu i przetworów konopi proszono także o ocenę używania zróżnicowaną co do intensywności.

Zgodnie z przewidywaniami substancje legalne generalnie rzadziej spotykały się z

potępieniem. Należy odnotować, że odsetki badanych potępiających eksperymentowanie z takimi substancjami jak amfetamina, kokaina, ekstazy czy “kompot” niewiele różnią się między sobą. W przypadku młodszych respondentów odsetek ten mieści się 40 % - 45 %, natomiast wśród starszej młodzieży 35 % - 38 %. Stopień potępienia picia napojów alkoholowych jest silnie zróżnicowany w zależności od intensywności picia. Najłagodniejsze oceny wiążą się z wypiciem co najwyżej 2 razy w roku, częściej potępiane jest picie jednego lub dwóch drinków kilka razy w tygodniu, a najczęściej upijanie się raz na tydzień. Palenie papierosów jeśli ma codzienny charakter, lokuje się na tym tle niżej niż upijanie się raz na tydzień, a wyżej niż picie jednego lub dwóch drinków kilka razy w tygodniu. Wynik ten zdaje się świadczyć o społecznej internalizacji w środowisku młodzieżowym normy zakazującej palenia tytoniu.

Porównanie wyników z klas młodszych i starszych wskazuje na wyższy poziom liberalizmu wśród uczniów klas starszych. W przypadku tytoniu, alkoholu i marihuany uczniowie szkół ponadgimnazjalnych w znacząco wyższych odsetkach niż młodszy uczniowie wybierali odpowiedź “nie potępiam”.

Tabela 17. Potępienie używania poszczególnych substancji.

Poziom klasy		Nie potępiam	Potępiam	Zdecydowanie potępiam	Nie wiem
Szóste klasy szkoły podstawowej	Palenie papierosów od czasu do czasu	36,45	30,9	16,6	16,16
	Palenie 10 lub więcej papierosów dziennie	19,44	36,45	31,94	12,15
	Wypicie alkoholu 1 lub 2 razy do roku	62,15	19,44	9,02	9,37
	Picie 1 lub 2 drinków kilka razy w tygodniu	33,65	31,25	18,05	17,01
	Upijanie się raz na tydzień	25,34	29,86	33,33	11,45
	Spróbowanie 1 lub 2 razy marihuany lub haszyszu	24,65	23,95	41,66	10,41
	Palenie marihuany lub haszyszu od czasu do czasu	19,09	27,77	43,4	9,72
	Palenie marihuany lub haszyszu regularnie	17,01	27,77	46,18	9,02
	Spróbowanie 1 lub 2 razy LSD lub jakiegoś innego halucynogenu	17,01	24,65	45,83	12,5
	Spróbowanie heroiny 1 lub 2 razy	17,36	27,43	44,79	10,41
	Spróbowanie leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza	28,81	31,94	26,38	12,84
	Spróbowanie amfetaminy 1 lub 2 razy	20,48	28,81	40,97	9,72
	Spróbowanie cracku 1 lub 2 razy	17,01	28,81	43,75	10,41
	Spróbowanie kokainy 1 lub 2 razy	18,05	26,38	42,7	12,84
	Spróbowanie ekstazy 1 lub 2 razy	20,13	27,77	44,09	7,98
	Spróbowanie środków wziewnych 1 lub 2 razy	22,91	26,38	35,41	15,27
	Spróbowanie polskiej heroiny (kompot) 1 lub 2 razy	18,75	26,38	43,4	11,45

Trzecie klasy gimnazjum	Palenie papierosów od czasu do czasu	57,9	22,4	7,2	12,4
	Palenie 10 lub więcej papierosów dziennie	29	38,2	22	10,6
	Wypicie alkoholu 1 lub 2 razy do roku	82,1	8,2	3,4	6,2
	Picie 1 lub 2 drinków kilka razy w tygodniu	50	27,6	10,4	11,8
	Upijanie się raz na tydzień	22,04	38,4	28,8	10,6
	Spróbowanie 1 lub 2 razy marihuany lub haszyszu	25,65	31,46	34,06	8,81
	Palenie marihuany lub haszyszu od czasu do czasu	22,24	36,27	32,66	8,81
	Palenie marihuany lub haszyszu regularnie	14,62	21,64	40,88	8,41
	Spróbowanie 1 lub 2 razy LSD lub jakiegoś innego halucynogenu	19,03	33,26	38,27	9,4
	Spróbowanie heroiny 1 lub 2 razy	13,82	36,47	39,07	10,62
	Spróbowanie leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza	26,85	30,26	26,65	16,2
	Spróbowanie amfetaminy 1 lub 2 razy	11,62	36,47	35,47	16,43
	Spróbowanie cracku 1 lub 2 razy	16,43	36,47	35,67	11,42
	Spróbowanie kokainy 1 lub 2 razy	13,87	36,27	37,07	18,83
	Spróbowanie ekstazy 1 lub 2 razy	18,83	36,27	34,66	10,22
	Spróbowanie środków wziewnych 1 lub 2 razy	18,83	37,47	33,46	10,22
	Spróbowanie polskiej heroiny (kompot) 1 lub 2 razy	16,83	32,86	38,47	11,82

WIARYGODNOŚĆ WYNIKÓW

W badaniu zastosowano dwa mechanizmy sprawdzające wiarygodność uzyskanych wyników. Pierwszy, to pytanie o używanie nieistniejącego narkotyku nazwanego relewin. Do jego używania kiedykolwiek w życiu przyznało się tylko 0,8 % gimnazjalistów i ani jedna osoba badana z klas szóstych (patrz: tabela 8). Oznaczać to może, że badani w nieznacznym tylko stopniu deklarowali doświadczenia, które nie miały pokrycia w faktach.

Próba przybliżenia skali możliwego zatajenia swoich doświadczeń z narkotykami w odpowiedziach na pytania ankiety były dwa pytania. Można je traktować jako wskaźnik poziomu zaufania respondentów. Pierwsze z nich brzmiało: Gdybyś kiedykolwiek używał(a) marihuany lub haszyszu, czy sądzisz, że napisał(a)byś to w tym kwestionariuszu? Drugie zostało identycznie sformułowane, tyle, że dotyczyło heroiny. Rozkłady odpowiedzi zawarto w tabeli 18.

Tabela 18. Poziom zaufania respondentów

Poziom klasy		Już to napisałem w tej ankiecie	Zdecydowanie tak	Chyba nie	Chyba tak	Zdecydowanie nie
Szóste klasy szkoły podstawowej	Przyznanie się do używania marihuany lub haszyszu	25,0	37,84	17,36	4,86	14,93
	Przyznanie się do używania heroiny	25,34	37,15	17,01	5,2	15,27
Trzecie klasy gimnazjum	Przyznanie się do używania marihuany lub haszyszu	34,66	30,86	20,64	4,6	13,24
	Przyznanie się do używania heroiny	29,65	32,26	23,26	5,61	9,22

W klasach szóstych 14,93 % oraz w klasach trzecich gimnazjum 13,24 % badanych odpowiedziało, że zdecydowanie nie przyznaliby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby taki fakt miał miejsce. Analogicznie dla heroiny wskaźniki wynoszą odpowiednio 15,27 % oraz 9,22 %.

PROFILAKTYKA UŻYWANIA SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH

W jednym z pytań ankiety prosiliśmy badanych o przypomnienie sobie, czy uczestniczyli w jakichś zajęciach profilaktycznych w poprzednim roku szkolnym. Pytaliśmy osobno o zajęcia dotyczące narkotyków, alkoholu i tytoniu. Rozkłady odpowiedzi zamieszczono w tabeli 19.

Tabela 19. Udział w zajęciach profilaktycznych w czasie poprzedniego roku szkolnego.

Poziom klasy		Tak	Nie
Szóste klasy szkoły podstawowej	Kwestia picia alkoholu	63,2	36,8
	Kwestia palenia tytoniu	63,55	36,45
	Kwestia brania narkotyków	60,41	39,59
Trzecie klasy gimnazjum	Kwestia picia alkoholu	68,33	31,67
	Kwestia palenia tytoniu	67,93	32,07
	Kwestia brania narkotyków	66,33	33,67

Wśród uczniów klas szóstych najwięcej uczniów uczestniczyło w zajęciach profilaktycznych skierowanych na kwestię palenia tytoniu (63,55 %). Nieznacznie mniej uczniów spotkało się z zajęciami na temat alkoholu i narkotyków (63,2 % oraz 60,41 %). W szkołach

gimnazjalnych uczniowie najczęściej brali udział w zajęciach poświęconych kwestii picia alkoholu (68,33 %), a następnie w kolejności palenia tytoniu (67,93 %) i używania narkotyków (66,33 %).

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Wiosną 2007r zrealizowano audytoryjne badania ankietowe na próbie uczniów szóstych klas szkoły podstawowej i trzecich klas gimnazjum w Gminie Wyszaków.

Tytoń paliło chociaż raz w życiu 32,64 % uczniów szóstych klas szkoły podstawowej oraz 61,2 % gimnazjalistów. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 7,3 % badanych z młodszej grupy i 25,5 % uczniów starszych.

Napoje alkoholowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem piło 46,19 % szóstoklasistów oraz 76,8 % gimnazjalistów. Picie napojów alkoholowych jest na tyle powszechne, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło 23,27 % uczniów młodszych i 49,7 % uczniów starszych. Wysoki odsetek badanych przynajmniej raz przekracza próg nietrzeźwości. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem chociaż raz upiło się 7,3 % uczniów klas młodszych oraz 28,6 % uczniów klas gimnazjalnych. W czasie całego życia nie upiło się 74,65 % badanych z młodszej kohorty oraz 41,4 % badanych ze starszej kohorty.

Wyniki badania pokazują na znacznie wyższy poziom rozpowszechnienia używania substancji legalnych, niż nielegalnych.

Zwraca uwagę wysoki odsetek uczniów, którzy kiedykolwiek w życiu używali substancji wziewnych (16,32 % młodsza grupa, 11,9 % starsza grupa) oraz leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza (6,94 % młodsza grupa, 11,2 % starsza grupa). Wśród substancji nielegalnych wysokim rozpowszechnieniem cechują się konopie indyjskie. Chociaż raz w życiu używało ich 4,52 % uczniów klas młodszych oraz 20,05 % uczniów klas gimnazjalnych. Należy zwrócić uwagę na wysoki odsetek gimnazjalistów 5,6 %, którzy używają alkoholu razem z marihuaną oraz alkoholu z tabletkami (4,6 %).

Aktualne, okazjonalne używanie substancji nielegalnych, czego wskaźnikiem jest używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy przetwory konopi na pierwszym miejscu wśród gimnazjalistów (10,9 %) oraz substancje wziewne (9,03 %) wśród szóstoklasistów.

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem najbardziej rozpowszechnione są substancje wziewne wśród młodszej grupy badanych (4,17 %) oraz przetwory konopi wśród starszej grupy badanych (6,7 %).

Uwagę zwraca wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych przejawiający się w ocenach respondentów. Na tym tle dostępność substancji nielegalnych jest oceniana znacznie niżej.

Duża część młodzieży jest dobrze zorientowana w zakresie ryzyka szkód zdrowotnych i społecznych związanych z używaniem substancji psychoaktywnych.

Poziom akceptacji dla używania poszczególnych substancji jest znacznie zróżnicowany. Sporadyczne picie jest powszechnie akceptowane, natomiast używanie substancji nielegalnych spotyka się generalnie z większym potępieniem niż picie alkoholu czy palenie tytoniu.

Zarówno uczniowie szóstych klas szkoły podstawowej i trzecich klas gimnazjum w 60 % - 68 % uczestniczyli w poprzednim roku szkolnym w zajęciach profilaktycznych w szkole.

Wyniki badania skłaniają do sformułowania kilku wniosków, a w ślad za nimi kilku rekomendacji. Wskaźniki dotyczące używania substancji psychoaktywnych takich jak: alkohol, nikotyna, marihuana lub haszysz, leki uspokajające i nasenne, substancje wziewne, alkohol z tabletkami i marihuaną są dość wysokie. Ponadto, wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych skłania do zwrócenia bacznej uwagi na kwestie sprzedaży alkoholu niepełnoletnim. Zintensyfikowanie działań kontrolnych w tym zakresie wydaje się koniecznym uzupełnieniem działań profilaktycznych skierowanych na ograniczanie popytu na napoje alkoholowe wśród

młodzieży.

Wydaje się, że znaczne rozpowszechnienie używania substancji, a szczególnie rozmiary zjawiska picia alkoholu, używania przetworów konopi, substancji wziewnych oraz leków uspokajających i nasennych, jest efektem głębokiej zmiany obyczajowej, której dotychczasowe zabiegi profilaktyczne skutecznie przeciwstawić się nie są w stanie. Dla zmniejszenia skali zagrożeń młodzieży stwarzanych przez substancje psychoaktywne, jeśli to jest w ogóle możliwe, potrzebna jest nie tylko mobilizacja całego społeczeństwa oparta na pełnym konsensusie, co do celu, jaki chcemy osiągnąć, ale też i pomysły nowego podejścia do redukcji popytu na substancje psychoaktywne wśród młodzieży.

Znaczne rozmiary grup silniej zaangażowanych w używanie substancji skłaniają do przemyślenia na nowo priorytetów w strategii prewencyjnej. Zastanowienia wymaga oferta dla młodych ludzi używających względnie często substancji nielegalnych lub pijących często, w ilościach prowadzących do nietrzeźwości. Wielu z nich nie uda się przekonać do zmiany tego stylu życia, konieczne wydaje się zatem zadbanie o minimalizację szkód, do jakich to może prowadzić.